

OLYMPISCH NETWERK
BRABANT
samen met NOC-NSF

**Rapport nulmeting
Sportplan Brabant 2012
Deelonderzoeken B6 en B7**

Colofon

Nulmeting Sportplan Brabant 2016

Deelonderzoeken B6 en B7

Kenmerk: 1001029 /82373

Datum van voltooiing: 28 november 2012

Opdrachtgever: Provincie Noord-Brabant
Thirza Brinkhoff-Reesink

Sportservice Noord-Brabant: Japke Visser - Senior consultant
Manon Doesborgh - Manager Olympisch Netwerk Brabant

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	3
1 Inleiding.....	5
1.1 Opdracht.....	5
1.2 Opzet rapport	5
2 Onderzoek Talentontwikkeling	6
2.1 Doelstelling en doelgroep	6
2.2 Opzet onderzoek	6
3 Resultaten onderzoek Talentontwikkeling	8
3.1 Tevredenheid combinatie sport & onderwijs	8
3.2 Tevredenheid sport & ondersteuningsaanbod	9
3.3 Tevredenheid topsportinfrastructuur	10
3.4 Tevredenheid technisch kader	11
3.5 Conclusies	12
4 Onderzoek Gehandicaptensport.....	14
4.1 Doelstelling en doelgroep	14
4.2 Opzet onderzoek	14
5 Resultaten onderzoek Gehandicaptensport	16
5.1 Huidig sportaanbod gehandicapten	16
5.2 Randvoorwaarden sportdeelname.....	21
5.3 Borging.....	23
5.4 Conclusies	25
5.5 Tot slot	26
Bijlage 1 - Deelnemers groeps gesprekken.....	27
Bijlage 2 - Overzicht tevredenheid topsport	29

1 Inleiding

In het Sportplan Brabant 2016 (Sportplan) van de provincie Noord-Brabant is aangegeven dat het Mulier Instituut de doelen, prestaties en beoogde effecten van het Sportplan gaat monitoren. De eerste stap van deze monitoring is het verrichten van een nulmeting. In de onderzoeksofzet van het Mulier Instituut is een aantal deelonderzoeken opgenomen dat door een aantal partners (het PON, het Vrijetijdshuis Brabant en Sportservice Noord-Brabant (Sportservice) Olympisch Netwerk Brabant (ONB)) wordt uitgevoerd. Dit rapport bevat de resultaten van de twee onderzoeken die Sportservice/ONB heeft uitgevoerd.

1.1 Opdracht

De provincie Noord-Brabant heeft Sportservice/ONB gevraagd de deelonderzoeken B6 (talentontwikkeling/topsport) en B7 (gehandicaptensport) te verrichten en hiermee een bijdrage te leveren aan de totale nulmeting van het Mulier Instituut. De nulmeting is zoveel mogelijk gericht op de actuele stand van zaken rondom de onderwerpen uit het Sportplan. Hierbij is uitgegaan van een nulsituatie op 1 januari 2012 (de start van het Sportplan). Gedurende de looptijd van het Sportplan (tot 2016) investeert de provincie Noord-Brabant in de Brabantse sport, o.a. om de sportinfrastructuur in Brabant te versterken. Met behulp van de uitkomsten van de nulmeting kan in deze periode worden gekeken of er vorderingen worden gemaakt en in 2016 of de geplande resultaten zijn behaald.

1.2 Opzet rapport

Dit rapport bestaat uit een beschrijving van de twee deelonderzoeken. In hoofdstuk 2 is de opzet van onderzoek B6 naar talentontwikkeling/topsport in Brabant beschreven. De resultaten en conclusies hiervan staan weergegeven in hoofdstuk 3. Hoofdstuk 4 bevat de opzet van onderzoek B7 naar gehandicaptensport in Brabant. De resultaten hiervan staan vermeld in hoofdstuk 5, net als de conclusies.

2 Onderzoek Talentontwikkeling

Het Sportplan zet in op vier actielijnen gericht op de sport zelf, waar Talentontwikkeling er één van is. In het Sportplan is aangegeven welke doelen met deze actielijn worden nagestreefd, tot welke beleidsprestatie dit moet leiden en wat het verwachte maatschappelijk effect is. Het doel van actielijn 3 'Talentontwikkeling' is dat Brabant in 2016 één van de topregio's voor de ontwikkeling van topsporttalent is. De provincie wil er voor zorgen dat Brabantse talenten zeer tevreden zijn over de mogelijkheden om onderwijs en (top)sport te combineren en over het aanbod en de kwaliteit van (individuele) begeleiding.

2.1 Doelstelling en doelgroep

Het doel van het deelonderzoek Talentontwikkeling is het weergeven van de actuele stand van zaken (per begin 2012) rondom de tevredenheid van Brabantse topsporters en talenten over de combinatie sport en onderwijs/werk en over de bekendheid met en het gebruik en de waardering van het ondersteuningsaanbod. De mate van tevredenheid over de combinatie onderwijs en sport is de indicator van deze actielijn, net als het aantal topsporters en talenten.

Het Sportplan richt zich op de IT- (Internationaal Talent) en NT- (Nationaal Talent) sporters. Sportservice/ONB heeft echter ook de sporters met een Belofte-status (Bel) in het onderzoek betrokken, aangezien zij de te verwachten topsporters van 2016 zijn. Dit betekent dat een vertegenwoordiging van alle bij het ONB geregistreerde toptalenten met een NOC*NSF-status in het onderzoek is betrokken. Daarnaast is ook een aantal topsportdeskundigen, dat gelieerd is aan het netwerk rondom de topsporter, met een brede kijk op de Brabantse topsport bij het onderzoek betrokken.

2.2 Opzet onderzoek

Om een goede nulmeting te kunnen doen en deze gegevens in latere metingen ook goed te kunnen vergelijken, is het doen van een kwantitatief onderzoek onder topsporters en talenten een representatieve onderzoeksmethode. In overleg met de provincie en het Mulier Instituut is omwille van tijd en kosten echter gekozen voor een kwalitatief onderzoek, bestaande uit twee groepsgesprekken.

Een groepsgesprek is er op gericht om ideeën, meningen, achtergronden enz. over een bepaald onderwerp te inventariseren. Door de discussie tussen de groepsleden komen de benodigde argumenten en motieven naar voren. Er kan worden doorgevraagd naar het waarom of naar motieven. Het aantal deelnemers aan een groepsgesprek is dan ook beperkt. Dit betekent dat de resultaten van dit onderzoek niet representatief kunnen zijn, maar wel een goede indicatie geven van de situatie.

Begin 2012 zijn door het ONB twee uitgebreide onderzoeken¹ gehouden, waarin een selectie van de Brabantse topsporters en talenten haar mening heeft gegeven over o.a. het onderwijs en de topsportfaciliteiten. De resultaten van dit onderzoek zijn gebruikt in

¹ *Het Klant Tevredenheids Onderzoek 2011 van het ONB, gehouden onder topsporters en netwerkpartners, en een onderzoek naar de waardering, wensen en behoeften van topsporttalenten van het topsportvriendelijk onderwijs in januari 2012.*

de voorbereiding op de groepsgesprekken, met name voor het bepalen van de gespreksonderwerpen voor de nulmeting.

2.2.1 Groepsgesprekken

Sportservice/ONB heeft twee groepsgesprekken gehouden, één met topsporters/talenten en één met een aantal topsportdeskundigen vanuit onderwijs, arbeidsmarkt, (para)medisch circuit, gemeenten en het ONB. In het gesprek met topsporters/talenten is met name de vraagkant aan bod gekomen en in het gesprek met deskundigen voornamelijk de aanbodkant. De keuze voor twee afzonderlijke gesprekken is bewust gemaakt. Wanneer al deze partijen in één groepsgesprek hun mening moeten geven, is het risico van wederzijdse beïnvloeding te groot. Bovendien was anders het aantal gesprekspartners erg klein geworden.

Voor ieder groepsgesprek zijn acht personen uitgenodigd. Voor het groepsgesprek met deskundigen zijn topsportdeskundigen uitgenodigd vanuit verschillende hoeken van de sportwereld: vanuit het onderwijs, een B5-gemeente, een Centrum voor Topsport en Onderwijs (CTO), het verenigingsleven, een sportbond van een van de kernsporten en het ONB. Voor het groepsgesprek topsporters/talenten zijn ook acht personen uitgenodigd, uit elke kernsport één, aangevuld met een beperkt aantal talenten. Dit gesprek is uiteindelijk gehouden met 5 sporters, uit 5 verschillende kernsporten, aangezien 3 sporters op het laatste moment andere verplichtingen hadden en niet meer konden worden vervangen. De deelnemers aan de groepsgesprekken staan vermeld in Bijlage 1.

2.2.2 Thema's groepsgesprekken

Om uiteindelijk een nulsituatie aan te kunnen geven over de tevredenheid van Brabantse topsporters en talenten over de combinatie sport en onderwijs en over het ondersteuningsaanbod, is er voor gekozen de volgende thema's in te brengen in het groepsgesprek:

- Tevredenheid over de combinatie sport en onderwijs
- Tevredenheid over combinatie sport en ondersteuningsaanbod in randvoorwaardelijke sfeer
- Tevredenheid over de topsportinfrastructuur (keten vereniging - Regionaal Trainings Centrum (RTC) - CTO)
- Tevredenheid over het technisch kader

In de voorbereiding van de gesprekken was ook de tevredenheid over de topsportcultuur in Brabant in het algemeen als afzonderlijk gespreksonderwerp opgenomen. Tijdens de gesprekken bleek dat dit onderwerp steeds bij alle andere onderwerpen aan de orde kwam: alles heeft te maken met wel of niet aanwezig zijn van een topsportcultuur in Brabant. Vandaar dat uitspraken over de Brabantse topsportcultuur bij deze onderwerpen zijn verwerkt.

2.2.3 Weergave resultaten

In het volgende hoofdstuk zijn de resultaten van beide groepsgesprekken gezamenlijk per thema weergegeven. De twee groepsgesprekken over topsport zijn gestart met het weergegeven door de deelnemers aan de gesprekken van wat er goed gaat en niet goed gaat op gebied van topsport in Brabant, per januari 2012. Per thema zijn deze plus- (+) en minpunten (--) weergegeven in de overzichten in Bijlage 2. Deze punten vormden ook steeds het begin van de discussie. Tussen het beschrijven van de resultaten door is ter illustratie een aantal citaten weergegeven. Tussen haakjes staat uit welk gesprek het citaat afkomstig is (*deskundige of talent*).

3 Resultaten onderzoek Talentontwikkeling

Brabant wordt graag gezien als een topsportprovincie, zowel door Brabanders zelf als door niet-Brabanders. Nu heeft Brabant ook een uitstekend track-record als je kijkt naar de internationale sportieve prestaties. Jaren achtereen presteert Brabant uitstekend, gezien de medaillespiegels van EK's, WK's en Olympische en Paralympische Spelen. Waar een succesvolle generatie afzwaait (Pieter van den Hoogenband, Minke Booij, Marleen Veldhuis, enz.) staat alweer een nieuwe lichterling te popelen om het podium te bestijgen.

Maar leeft ook bij de topsporters zelf de ervaring dat Brabant een echte topsportprovincie is? Waaruit blijkt dat nu precies? Waar ontbreekt het nog aan? En, niet minder belangrijk, wat moet Brabant nog doen om zich met recht een topsportprovincie te kunnen (blijven) noemen?

3.1 Tevredenheid combinatie sport & onderwijs

Zowel topsporters als topsportdeskundigen geven aan dat Brabant een uitgebreid en compleet netwerk heeft aan topsportvriendelijk onderwijs². De bereidheid om mee te denken met de topsporter is aanwezig en er is een groeiende belangstelling voor het combineren van topsport en onderwijs.

Topsporters geven aan dat er op topsportvriendelijke scholen duidelijk een andere cultuur heerst dan op 'reguliere' onderwijsinstellingen. Zij ervaren echter veel belasting met de sport, waardoor het bijna onmogelijk is om op een 'normale' manier onderwijs te volgen.

'Het Marviscollege (geen topsportvriendelijke onderwijsinstelling, red.) is elke dag van 9 tot 5 en daar heerst geen topsportcultuur. Ze begrijpen niet altijd dat je soms moe bent. Er zitten ook maar twee topsporters op.....' (talenten).

'Qua stage valt dit bijna niet te combineren, dit begrijpen ze niet op deze school. Je moet de uren gewoon maken, hoe je dat doet moet je zelf uitzoeken. Dat lukt dus niet'. (talent)

'Ben in Deventer gaan studeren (Randstad, topsportvriendelijk onderwijs, red.) waar ze een specifieke klas hebben met topsporters. Het is commerciële economie, voor twee ochtenden in de week. Heel blij met de keuze voor deze school, omdat hier de leraren ook daadwerkelijk begrijpen waar de sporters mee bezig zijn. Ze zijn heel sportminded op de opleiding. Met projecten is het een voordeel dat je het met andere topsporters maakt, want ze begrijpen elkaar beter. Je bent allemaal met de sport bezig naast je studie'. (talent)

Over het algemeen ervaren de topsporters dat de ondersteuning op de topsportvriendelijke onderwijsinstellingen goed verloopt, met name op de Topsport & Talent Scholen. Op het hoger onderwijs is dit echter veelal niet het geval. De overstap van voortgezet naar hoger onderwijs valt hen dan ook zwaar.

² Als uitzondering hierop wordt de aanwezigheid, of beter gezegd afwezigheid, van topsportvriendelijk hoger onderwijs in de regio Den Bosch aangegeven.

'Na de LOOT-school ben ik naar de Universiteit in Tilburg gegaan, maar dat viel totaal niet te combineren. Ik ben overgestapt naar HBO international business op Fontys, maar daar heb je verplichte dingen zoals projecten en dan begrijpen leraren en projectleiders niet dat je na toernooien en dergelijke niet gelijk er weer vol voor gaat. Ze denken alleen aan de regels en denken niet echt mee. Collega studenten begrijpen dat ook niet allemaal, in een projectgroep'. (talent)

Waar de intentie wel bestaat om het combineren van onderwijs en topsport mogelijk te maken, ontbreekt bij de onderwijsinstellingen nog de officiële wet- en regelgeving om dit ook daadwerkelijk mogelijk te maken. Bovendien is er weliswaar bestuurlijk commitment via de samenwerkingsconvenanten met het ONB, maar op de werkvloer komen de afspraken nog niet voldoende tot uitvoering. Naast het gebrek aan wettelijke kaders, speelt hierbij tevens het gebrek aan financiële middelen een rol. Het kost geld om de voorzieningen voor topsporters in het onderwijs in te richten. Aanbeveling hierbij is het koppelen van faciliteiten aan een 'rugzakje' in plaats van aan de onderwijsinstelling. Tevens dient er meer aan de voorkant met de topsporters te worden gekeken naar de mogelijkheden binnen het curriculum.

'Er zijn vaak niet de mogelijkheden, omdat het eigenlijk niet mag. De ene school houdt zich heel strikt aan de regelgeving en de ander is hier flexibeler in'. (deskundige)

Een ander belangrijk knelpunt is de interpretatie van de topsportstatussen. Onderwijsinstellingen ervaren het als essentieel dat een onafhankelijke partij aanwijst welke sporter recht heeft op een status en daarmee kan rekenen op faciliteiten en welke sporter niet. Dit statussysteem moet dan wel waterdicht zijn. Zowel bij de topsporters als bij de topsportdeskundigen leeft het idee dat dit nu niet altijd het geval is. Het risico bestaat dan dat een onderwijsinstelling 'het recht in eigen hand neemt' en 'illegaal' statusfaciliteiten verleent aan sporters zonder status. Dit kan weer irritatie opwekken in de omgeving.

Het ONB herkent dit signaal en heeft dit ook aangegeven bij NOC*NSF. Voor de sportbonden ligt er dus een uitdaging om de statuetoekenning waterdicht te krijgen. Een aanvullende opmerking wordt gemaakt vanuit de topsportdeskundigen om niet alleen naar de top te kijken, maar ook de gehele keten van (top)sport in kaart te brengen.

3.2 Tevredenheid sport & ondersteuningsaanbod

In de breedte wordt geconstateerd dat er veel ondersteuningsmogelijkheden in de randvoorwaardelijke sfeer zijn voor de erkende talenten. De 'diversiteit' van de faciliteiten is geregeld via de sportbonden en/of via partners aangesloten bij het Olympisch Netwerk Brabant/CTO. Het is inherent aan topsport dat er wel altijd kritisch moet worden gekeken naar de kwaliteit van de faciliteiten. Zowel de topsporters als de topsportdeskundigen geven het signaal af dat er altijd moet worden gestreefd naar kwaliteitsverbetering in het voorzieningennetwerk. Daarnaast is het ook de vraag of van alle faciliteiten voldoende aanwezig is.

'Bij een blessure of gewoon tijdens trainingen is er altijd medische ondersteuning aanwezig. Ik heb zelf ervaren tijdens een blessure dat alles betaald werd, vooral door het CTO'. (talent)

'Vanuit Rabo talententeam krijg je wel een hele goede begeleiding. De bondscoach van de bond maakt met jou een heel plan wat je moet doen'.. (talent)

'Ik ben geholpen door een sportpsycholoog, en dit werd door de bond betaald'. (talent)

Concrete faciliteiten die nog onderbelicht worden zijn vervoer, financiële middelen en huisvestingsaanbod, terwijl hiervoor een grote behoefte bestaat bij de topsporttalenten. Ook zijn de kosten die gepaard gaan met zorg vaak niet op te brengen, zeker als een sporter net buiten de A-, of B-status valt. Het verschil in faciliteiten tussen A-sporters en talenten is nu erg groot. De vraag is of je dit niet zou moeten omdraaien? Eerst faciliteren om aan de top te komen?

'Doordat ik net ben afgefallen voor de Olympische Spelen, val ik net buiten de voorzieningen die een A-sporter wel krijgt, terwijl ik dezelfde trainingsintensiteit verricht. Daardoor mis ik de zorgvouchers, kan ik een auto niet goedkoper leasen, enz. Is er geen tussenweg mogelijk? Nu is het alles of niets!' (talent)

'Als ik wedstrijden rij, moet ik dat allemaal zelf betalen. Dat is in Nederland extreem duur in vergelijking met het buitenland. Als je voor Nederland uitkomt betaalt de KNHS alleen het hotel. Overige kosten komen dan nog voor eigen rekening'. (talent)

'Vanuit de bond ontvang ik geen medische of financiële ondersteuning. dat vind ik slecht geregeld'. (talent)

'Vanaf mijn zestiende woon ik al op mezelf. Het was fijn geweest als er een voorziening was geweest voor avondmaaltijden en dergelijke. Nu kostte het me veel tijd en wist ik niet goed wat ik moest eten, terwijl dat eigenlijk heel belangrijk is voor sporters'. (talent)

De topsportdeskundigen opperen een complete zorgverzekering, specifiek geënt op topsporters. Landelijke slagkracht is hiervoor nodig en het signaal is reeds bij NOC*NSF bekend.

3.3 Tevredenheid topsportinfrastructuur

Brabant beschikt over een uitstekende voedingsbodem voor een optimale topsportinfrastructuur. Ten eerste beschikt Brabant met een vijfde deel van alle sportverenigingen in Brabant over een uitstekende voedingsbodem voor talent. Voor dit talent bestaat een uitgebreid vangnet van partners, gelieerd aan sportbonden, Olympisch Netwerk Brabant en/of CTO, waar topsporters terecht kunnen voor al hun randvoorwaardelijke ondersteuning. Onderwijs, maatschappelijke en medische partners staan voor hen klaar. Bovendien heeft de provincie Noord-Brabant als een van de weinige provincies in Nederland, de (top)sport hoog op de agenda staan. Dit zorgt voor het onmisbare vliegwieleffect tussen overheid, bedrijfsleven en sport. Voor de absolute top biedt het CTO Eindhoven (een van de vier CTO's in Nederland) topsporters optimale condities om te werken aan hun topsportcarrière. Denk aan woonvoorzieningen, onderwijs, medische zorg en uiteraard sportfaciliteiten.

Echter, een belangrijke slag dient nog te worden gemaakt, namelijk de aansluiting en afstemming van de sportketen 'vereniging-RTC-CTO'. Er moet meer samenwerking zijn en geschakeld worden tussen de verschillende instellingen. Daarbij moet niet alleen in de top geïnvesteerd worden, maar ook aan de basis.

Een belangrijk signaal is dat er onduidelijkheid bestaat over de topsportinfrastructuur. Nu organisaties als de sportbond, het Olympisch Netwerk Brabant en het CTO zich alle bewegen rondom de topsporter, is het voor een topsporter niet helder waar hij/zij zich het beste kan melden als er problemen zijn. Met andere woorden de rol van de bond, CTO, ONB, enz. is niet duidelijk. Tussen deze partijen moet meer afstemming te komen. De sporters moeten duidelijk weten waar ze terecht kunnen en waarvoor.

'Hier is alles heel goed geregeld qua vereniging, ik bedoel Eiffel Swimmers, RTC, CTO en NTC. Soms is het voor de sporter wel onduidelijk uit welk potje het betaald is en wie nu precies wat doet'. (talent)

Kortom, er moet meer duidelijkheid komen ten aanzien van de topsportinfrastructuur in Brabant, de keten dient aaneengesloten te worden en het huidige statussysteem verdient een kwaliteitsverbetering. Ook hier geven de topsportdeskundigen en topsporttalenten aan dat er momenteel een groot verschil is tussen wel en geen status hebben. Investeren in de top is belangrijk, mits de onderliggende piramide niet wordt vergeten!

Momenteel ontbreekt ook de regie vanuit NOC*NSF en de sportbonden ten aanzien van RTC's. Tegelijkertijd dienen de initiatieven die voorafgaan aan de RTC-fase, zoals de aangeboden aanvullende trainingen via Deltalent, van onderaf te worden gefaciliteerd. Denken vanuit de keten.

'Roeien mist een regionaal trainingscentrum met trainers en coaches. Hierdoor ben je genoodzaakt telkens ver te reizen naar een centrale plaats'. (talent)

'Veel atleten blijven hangen bij de trainers waar ze altijd al zaten, terwijl als je met zijn allen bij een gezamenlijke trainer traint je elkaar naar een hoger niveau kunt pushen. Je kunt als bond zijnde eventueel verplichten dat je, als je een bepaald niveau hebt gehaald, naar een volgende stap moet gaan'. (talent)

3.4 Tevredenheid technisch kader

Brabant wordt gezien als een provincie met een hoog topsportniveau voor een grote diversiteit aan sporten. Brabant is ook leverancier van een groot aantal toptrainers en topcoaches: Jacco Verhaeren, Marc Lammers, Bas de Bever, Sjef Janssen, enz. Door de inrichting van CTO's, NTC's (Nationale Trainings Centra) en RTC's zal er ook steeds meer kwalitatief technisch kader bijkomen. Ook heeft Brabant met een hoge verenigingsdichtheid en daarmee kader-dichtheid een grote groeipotentie voor toptrainers en -coaches.

Daar ligt tegelijkertijd ook de uitdaging. Niet alleen in Brabant, maar ook op landelijk niveau lijkt het erop dat de kaderopleidingen vanuit de sportbonden wat zijn losgelaten, met als gevolg dat de aanwas en het niveau van gekwalificeerd kader afneemt. Het potentieel is er wel, maar er wordt niet (meer) goed opgeleid. Tegelijkertijd is er in het huidige topsportklimaat geen baangarantie en bij een roep om professioneel kader hoort natuurlijk een professioneel topsportklimaat. De komst van de combinatiefunctionarissen en buurtsportcoaches is een kans om de sport zowel in de top als in de breedte verder te professionaliseren.

'Bij het RTC en NTC hebben we goede trainers en zijn we heel erg innovatief bezig. Dat geldt niet voor de kleine clubs'. (talent)

Daarnaast ontbreekt in Nederland ook een landelijke opleiding voor topcoaches. De deskundigen zien dit als een gat in de opleidingsketen. Een dergelijke opleiding zou aandacht moeten geven aan het opleiden van een coach/manager, naast het opleiden van een technische trainer. Ook hier geldt dat de sport in Nederland wellicht (nog) niet professioneel genoeg is, met baangaranties voor topcoaches, om een goede trainer de stap te laten maken zich te scholen tot topcoach/specialist.

Tevens zou er meer moeten worden gedaan aan kennisdeling van het aanwezige kader. Intervisie tussen kader van diverse takken van sport wordt ook aanbevolen door de deskundigen.

'Atleten van verschillende coaches zijn concurrenten van elkaar en daarom vertellen ze niet aan anderen wat hun visie is. Dat is allemaal achter gesloten deuren'. (talent)

'De bondscoach komt niet echt uit de gehandicapte sport maar uit de valide sport. In Beijing waren de eerste Paralympische Spelen waar roeiers aan meededen. Maar het staat echt nog in de kinderschoenen'. (talent)

3.5 Conclusies

Brabant beschikt over een uitstekende voedingsbodem voor een optimale topsportinfrastructuur. Met een vijfde deel van alle sportverenigingen in Brabant, een uitgebreid vangnet van partners, gelieerd aan sportbonden, ONB en/of CTO, en de aanwezigheid van het CTO Eindhoven, biedt Brabant topsporters het klimaat om te werken aan hun topsportcarrière.

De algemene conclusie van dit deelonderzoek is dan ook dat de potentie van talentontwikkeling in Brabant groot is, maar nog niet optimaal wordt benut.

Op het vlak van onderwijs bestaat er bij de onderwijsinstellingen veel bereidheid en energie om topsporters de onderwijsomgeving te geven die ze nodig hebben. Echter, er is meer nodig dan bereidwilligheid en een groot aanbod aan topsportvriendelijk onderwijs. Onderwijsinstellingen dienen het begeleidingsmodel van topsporters verder uit te werken, waarbij sporters aan de voorkant geholpen worden in het combineren van sport en onderwijs. Wet- en regelgeving dient aangepast te worden zodat onderwijsinstellingen die stap extra ook kunnen maken. Alleen dan valt topsport en onderwijs goed te combineren en kan een topsporter gaan voor zijn/haar ultieme sportieve doel zonder zijn/haar maatschappelijke ontwikkeling los te moeten laten. Een nodige stap van kwantiteit naar kwaliteit van basisonderwijs tot hoger onderwijs.

Deze stap van kwantiteit naar kwaliteit geldt eveneens voor de randvoorwaardelijke invulling van faciliteiten. Ook hier beschikt Brabant over een groot aanbod en een grote bereidwilligheid van organisaties om een bijdrage te leveren. Echter, nu dient er een kwaliteitsslag gemaakt te worden, waarbij de best mogelijke ondersteuning geboden kan worden aan het Brabantse talent. Zaken als voorzieningen in zorg, huisvesting en financiën vormen de grootste uitdaging.

Ten aanzien van de organisatie van de topsport in Brabant is er nog een belangrijke slag te slaan. Eenduidigheid in de topsportorganisaties in Brabant het aaneenschakelen van de sportieve keten zijn de belangrijkste aandachtsgebieden voor Brabant. Sportbonden dienen de regie op te pakken ten aanzien van de invullingen van de regionale topsportinfrastructuur en voor topsporters dient er een duidelijke ondersteuningsstructuur te bestaan waarbij sportbonden, Olympisch Netwerk en CTO volledig op elkaar zijn ingespeeld.

Hoe belangrijk de randvoorwaardelijke invulling ook is, uiteindelijk staat de topsporter en zijn/haar coach centraal. De beschikbaarheid van topcoaches is dan ook essentieel voor de kwaliteit van het topsportklimaat in Brabant. Momenteel wordt het topsportkader nog onvoldoende opgeleid en gefaciliteerd. In de breedte ontbreekt het aan een goede opleidingsstructuur, terwijl het aanbod vrijwilligerskader groot is. Een kans ligt hier in het benutten van de combinatiefunctionarissen. In de top ontbreekt het aan een opleiding voor topcoaches. Tevens dient er meer intervisie gefaciliteerd te worden met de topcoaches die er wel zijn, zowel binnen de sport als tussen diverse sporten.

4 Onderzoek Gehandicaptensport

Het Sportplan richt zich ook op de actielijn 'Bijzondere breedte- en gehandicaptensport'. Hierin is aangegeven welke doelen met deze actielijn worden nagestreefd, tot welke beleidsprestatie dit moet leiden en wat het verwachte maatschappelijk effect is. Het doel van actielijn 4 'Bijzondere breedte- en gehandicaptensport' is dat ook mensen met een beperking en speciale doelgroepen (bijvoorbeeld jeugd, ouderen, kinderen met obesitas) in Brabant aan sport doen. De provincie wil er voor zorgen dat meer Brabanders in staat zijn te sporten en dat gehandicapten en gehandicaptenorganisaties herkennen dat het sportaanbod voor deze doelgroep is verbeterd en regionaal beter op elkaar is afgestemd.

4.1 Doelstelling en doelgroep

Het doel van deelonderzoek Gehandicaptensport is het weergeven van de actuele stand van zaken (per begin 2012) rondom gehandicaptensport in Brabant. Hierbij ligt de nadruk op de ontwikkeling van en de tevredenheid over het sport- en beweegaanbod voor mensen met een beperking. Ook is aandacht voor de waardering van evenementen door en voor deze doelgroep. Dit onderzoek gaat niet op de bijzondere breedtesport.

Het Sportplan heeft o.a. tot doel gehandicapten in Brabant te laten sporten. Hoewel de groep gehandicapten erg uiteenloopt, is het belangrijk in ieder geval onderscheid te maken in twee groepen, namelijk mensen met een lichamelijke en mensen met een verstandelijke beperking. Beide groepen vragen een andere benadering vragen omdat zij een specifieke problematiek kennen. In het onderzoek zijn met name een aantal deskundigen op gebied van sport voor mensen met een (lichamelijke en/of verstandelijke) beperking betrokken.

4.2 Opzet onderzoek

Ook voor dit deelonderzoek is gekozen voor het groepsgesprek als onderzoeksmethode. Een kwantitatief onderzoek onder gehandicapten en deskundigen had waarschijnlijk een representatiever beeld opgeleverd, maar hier is in overleg met provincie en MI niet voor gekozen. Begin 2012 zijn door Sportservice twee kwantitatieve onderzoeken gehouden over gehandicaptensport in Brabant en over de Sport- en Beweegwijzer. De resultaten van dit onderzoek zijn gebruikt als input voor de groepsgesprekken.

Een groepsgesprek is er op gericht om ideeën en meningen over een bepaald onderwerp te inventariseren. Door de discussie tussen de groepsleden komen de benodigde argumenten en motieven naar voren. Het aantal deelnemers aan een groepsgesprek is dan ook beperkt. Dit betekent dat de resultaten van dit onderzoek niet representatief kunnen zijn, maar wel een goede indicatie geven van de huidige situatie.

4.2.1 Groepsgesprekken

Gezien de twee specifieke doelgroepen heeft Sportservice twee groepsgesprekken gehouden, één met als onderwerp mensen met een lichamelijke beperking en één met als onderwerp mensen met een verstandelijke beperking. Voor beide groepsgesprekken zijn 8 deskundigen uitgenodigd. Sportservice heeft hiervoor een keuze gemaakt uit de verschillende deskundigen uit haar uitgebreide netwerk op gebied van gehandicaptensport. In eerste instantie is gedacht aan de gehandicapte zelf, vertegenwoordigers van zorginstellingen, revalidatiecentra, Gehandicaptensport Nederland, doven- en blindeninstituten en managers, agogen en/of begeleiders van

woonvoorzieningen voor gehandicapten. Maar ook een aantal coördinatoren gehandicaptensport bij gemeenten, de Stichting Zet (in verband met toegankelijkheid) en vertegenwoordigers van het Fieldlab Aangepast Sporten in Eindhoven kunnen een prima bijdrage leveren aan het groepsgesprek. Uiteindelijk hebben aan het groepsgesprek over verstandelijk gehandicapten 7 deskundigen deelgenomen. Het groepsgesprek over lichamelijk gehandicapten had helaas slechts 4 deelnemers, in verband met afzeggingen door de huldiging van de Paralympische sporters, maar met name door ziekte op de dag van het onderzoek. De deelnemers aan de groepsgesprekken staan vermeld in Bijlage 1.

4.2.2 Thema's groepsgesprekken

Om een goede nulsituatie te kunnen beschrijven van het sport- en beweegaanbod voor mensen met een beperking en de tevredenheid hierover, is een topiclijst samengesteld. De topiclijst is samengesteld op basis van door de doelgroep ervaren knelpunten³ en de kennis van Gehandicaptensport Brabant. Deze knelpunten zijn onderverdeeld in persoonlijke factoren en omgevingsfactoren (sportaanbod, organisatorische factoren en de invloed van de sociale omgeving). In de nulmeting gehandicapten is niet rechtstreeks naar de persoonlijke factoren gevraagd, aangezien deze voor iedereen anders zijn en er niet op individueel niveau op kan worden ingezoomd.

De volgende onderwerpen zijn uiteindelijk besproken in het groepsgesprek:

- Huidig sportaanbod voor gehandicapten
Hierbij gaat het om het sportaanbod zelf, de variatie, of er voldoende spreiding is over Brabant, het professioneel en vrijwillig kader, toegankelijkheid, talentontwikkeling en de bekendheid van de Sport- en Bewegwijzer
- Randvoorwaarden sportdeelname
Hierbij gaat het om die randvoorwaarden waar de sporter tegenaanloopt, als vervoer, materialen, accommodaties en financiën.
- Borging
Bij borging gaat hem er om dat het van belang is dat het sporten en bewegen voor mensen met een beperking ook goed is vastgelegd, bijvoorbeeld bij verenigingen, in het verenigingsbeleid of binnen instellingen. Stromen mensen met een beperking door naar de reguliere sport en worden zij doorverwezen? Ook financiële borging speelt een rol.

4.2.3 Weergave resultaten

In het volgende hoofdstuk zijn de resultaten van beide groepsgesprekken gezamenlijk per thema weergegeven: huidig sportaanbod, randvoorwaarden sportdeelname en borging. Tussen het beschrijven van de resultaten door is ter illustratie een aantal citaten weergegeven. Tussen haakjes staat uit welk gesprek het citaat afkomstig is: *lichamelijke beperking of verstandelijke beperking*.

³ Uit: '(On)beperkt sportief - monitor sportdeelname van mensen met een handicap 2008' - W.J.H. Mulier Instituut 2008.

5 Resultaten onderzoek Gehandicaptensport

De provincie Noord-Brabant vindt het belangrijk dat Brabanders met een beperking op een adequate en intensieve manier worden begeleid bij een leven waarin sport en bewegen een belangrijke rol speelt. Vandaar ook dat in het Sportplan een van de actielijnen zich richt op gehandicaptensport. Dit hoofdstuk geeft de resultaten van de nulmeting weer: wat is de huidige stand van zaken in Brabant op gebied van gehandicaptensport? De nadruk ligt op de het sport- en beweegaanbod voor deze doelgroep.

5.1 Huidig sportaanbod gehandicapten

Met de deskundigen zijn diverse aspecten van het sport- en beweegaanbod voor mensen met een beperking in Brabant besproken.

5.1.1 Spreiding van het aanbod

In z'n algemeenheid stellen de deskundigen dat het aanbod voor mensen met een verstandelijke beperking voldoende ontwikkeld en gespreid is. Maar het concentreert zich vooral in de grote steden in Brabant en in plaatsen met een regiofunctie.

Het aanbod in de regio's Land van Cuijk en Oss is minder gespreid en ook hier hebben de plaatsen Cuijk en Oss zelf het meeste aanbod. De plaatsen erom heen hebben relatief weinig aanbod. Binnen Oss is Sportclub Oss bijvoorbeeld de enige met aanbod voor aangepast sporten gericht op verstandelijk gehandicapten. De gemeenschappelijke deler van de handicaps is echter niet groot genoeg om aanbod op allerlei plaatsen georganiseerd te krijgen. Voor de sporter betekent dit dat hij bijvoorbeeld een langere reistijd heeft, maar ook extra reiskosten. Ook is het de vraag of mensen met een beperking nog wel de beweegnorm kunnen halen.

'Het aanbod is met name stedelijk en hiertussen worden ook nog keuzes gemaakt. Wanneer er in Breda iets aangeboden wordt, wordt hier vaak vanuit Tilburg naar verwezen (en vice versa). Dus is er reistijd. De stap om te gaan sporten wordt wel gezet, maar de stap om structureel 2x per week vanuit Tilburg naar Breda te gaan is erg groot'. (verstandelijke beperking)

Het aanbod voor mensen met een lichamelijke beperking blijft op dit moment achter bij het aanbod voor mensen met een verstandelijke beperking. De deskundigen hebben het gevoel dat 80% van het aanbod in Brabant zich richt op verstandelijk gehandicapten, terwijl 20% van het aanbod bestemd is voor lichamenlijk gehandicapten. In de regio Tilburg heeft de afgelopen jaren de nadruk gelegen op het afstemmen en spreiden van het aanbod in de regio, waardoor goed zicht is op wat waar gebeurt in de regio. Voor bijvoorbeeld de regio's Eindhoven, Helmond, Den Bosch en Breda geldt hetzelfde.

Wanneer naar specifieke handicaps wordt gekeken is er slechts een gering aanbod voor doven en slechthorenden in Brabant (zoals in Eindhoven, Vught, Tilburg). Hierdoor kan ook niet worden gesproken over een evenwichtige spreiding. Doven en slechthorenden sluiten zich vaak aan bij ander aanbod voor mensen met een beperking, eerder dan dat zij zich aansluiten bij het reguliere sportaanbod. Mensen met een stoornis in het autistisch spectrum worden ondergebracht bij de doelgroep mensen met een verstandelijke beperking, maar zijn hier niet altijd één op één mee te matchen. Een deel van deze doelgroep kan prima deelnemen aan regulier sportaanbod, zodat geprobeerd

moet worden deze mensen mee laten doen binnen een sportvereniging, zolang dat kan. Voor een ander deel is een aanbod binnen het gehandicaptensportaanbod noodzakelijk.

5.1.2 Regionale bereikbaarheid

Bij regionale bereikbaarheid gaat het er om of er binnen een redelijke afstand geschikt sportaanbod is dat aansluit bij de persoonlijke interesse. De deskundigen geven aan dat de diversiteit in dit aanbod niet heel groot is, maar dat de spoeling ook te dun is om alle sporttakken te vullen. Voor een gemeente alleen is het vaak niet effectief en efficiënt om zelf sportaanbod op te zetten. Het is dus belangrijk uit te wisselen met gemeenten in de omgeving, waarbij boven het lokaal belang moet worden gedacht.

'Heel moeilijk! Mensen moeten veel meer kiezen uit dat wat voor handen is, dan dat ze hun persoonlijke interesse kunnen kiezen. Een reden kan zijn dat de concentratie binnen een sporttak nihil is. Er zijn nou eenmaal minder invaliden dan validen'. (lichamelijke beperking)

De deskundigen stellen dat het belangrijk is om grensoverschrijdend te durven denken. Dit wordt ook gestimuleerd door de opzet van de regionale sportloketten of steunpunten. Het aanbod moet echter wel beter inzichtelijk worden: zowel waar welke sport te vinden is, als waar welk sportloket zit. De vraag is nog wel in hoeverre heel Brabant gedekt is met betrekking tot sportaanbod.

'Daar waar steunpunten zijn, zie je goede creaties en betrokkenheid'. (verstandelijke beperking)

5.1.3 Gevarieerd aanbod activiteiten en evenementen

De deskundigen hebben gesproken over de vraag of er een gevarieerd aanbod is: zijn er naast de wekelijkse training en eventueel competitie, voldoende aansprekende activiteiten, evenementen en toernooien voor de doelgroep? Het blijkt dat er wel aansprekende activiteiten, maar het zijn er te weinig en slechts in enkele takken van sport en ze zijn per regio zeer verschillend. Er is op dit gebied dus nog veel te winnen. De deskundigen geven aan dat het organiseren van evenementen vaak een clubaangelegenheid is. Een aantal verenigingen is heel actief (het zijn vaak dezelfde), maar vele ook niet. In de praktijk blijkt ook dat voor het organiseren van een evenement echt een vereniging nodig is, want vanuit een steunpunt is het lastig om een groot deelnemersveld te krijgen.

Een grotere inzet op lokale en regionale evenementen zou goed zijn. Gehandicaptensport Brabant zou dit meer kunnen coördineren om verschillende ideeën en initiatieven af te stemmen in de regio. Een voorbeeld hiervan kan zijn om binnen de regio een evenement neer te zetten, waardoor er spreiding komt met een mogelijke carrousel over alle Brabantse regio's, zodat er over heel Brabant evenementen plaatsvinden.

Maar het is wel belangrijk dat per sporttak de juiste afstemming wordt gevonden. Sommige sporten hebben veel wedstrijden (G-hockey heeft bijvoorbeeld een eigen competitie), waardoor een extra evenement juist een bedreiging kan zijn. Maar voor andere sporten wordt maar één keer per jaar een evenement georganiseerd.

'Door de ouders en de kinderen wordt vaak gedacht dat men iets niet kan en dan doet men ook maar niet mee aan een evenement'. (lichamelijke beperking)

De side-events bij de grote sportevenementen zijn soms gericht op sporters met een beperking. Bekend zijn EK Zwemmen, EK korfbal, EK bowling, EK atletiek, ParaGames en als zelfstandig evenement het G-voetbalweekend in Tilburg. Vanuit de regio Midden-Brabant zou men graag een G-sportweekend (Special Olympics) gerealiseerd zien tussen nu en 2016.

'Special Olympics is een groot evenement, maar dat is ook echt een toetje op het geheel'. (verstandelijke beperking)

De deskundigen zijn het er wel over eens dat wanneer er meer evenementen of activiteiten komen, er wel een extra knelpunt met betrekking tot begeleiding naar voren komt. Niet iedere sporter is zelfstandig genoeg om aan een evenement deel te nemen. Vaak kan professionele begeleiding vanuit een instelling niet mee naar zo'n evenement.

5.1.4 Voldoende (deskundig) kader

Bestaat er voldoende kader (professioneel en vrijwilligers) en is dit deskundig genoeg? De deelnemers aan het gesprek over mensen met een lichamelijke beperking zijn het er overigens unaniem mee eens dat voldoende en voldoende deskundig kader voor deze doelgroep het minste probleem is.

Toch komen de deskundigen tot de conclusie dat op begeleidend niveau het deskundigheidsprobleem heel erg mee valt, maar dat de sporttechnische deskundigheid zeker kan worden verbeterd. Het zou in principe zo moeten zijn dat de sporter altijd recht heeft op begeleiding door deskundig sporttechnisch kader, onafhankelijk van de grootte van de vereniging. Maar dit is zeker niet de praktijk en heeft ook te maken met de aard van de vereniging. Daarnaast is voor bepaalde groepen gehandicapten nog meer begeleiding nodig; de begeleiding van blindensport is bijvoorbeeld intensiever.

Voor mensen met een verstandelijke beperking is er wel te weinig kader en het kader dat er is, is te weinig deskundig. Ook hier geldt dat het kader wel deskundig is ten opzichte van de beperking maar sporttechnisch niet voldoende. Het is belangrijk om ook de groep lichtverstandelijk beperkten (LVG+) niet te vergeten. Deze groep valt vaak snel uit, ze horen nergens bij, maar hebben wel deskundig kader nodig. Deze mensen kunnen wel vaak nog regulier aansluiten. Technisch kunnen ze heel veel, maar sociaal cognitief is aansluiting vaak heel lastig.

Vaak bestaat het kader uit de vader of moeder van een sporter. De ouders van kinderen met een beperking zijn vaak automatisch meer betrokken bij hun sportende kinderen dan ouders van valide kinderen.

'Er zijn voldoende bereidwillige mensen. Maar je komt altijd mensen te kort binnen je vereniging, dus je moet altijd keuzes maken'. (lichamelijke beperking)

Een belangrijke voorwaarde voor goede integratie van gehandicaptensport binnen een sportvereniging is dat het gedragen wordt door het bestuurlijk kader. Als dit niet het geval is wordt ook geen aandacht besteed aan het technisch kader.

5.1.5 Voldoende scholingsmogelijkheden

Er zijn scholingsmogelijkheden vanuit de sportbonden, maar dit geldt niet voor alle bonden. Vaak worden ze zelf ontwikkeld over een bepaalde specialisme en vaak op sporttechnisch vlak, maar dit volstaat. In de praktijk wordt soms vanuit het speciaal onderwijs een docent gevraagd om het kader van een vereniging deskundigheid over de betreffende doelgroep bij te brengen. Daarnaast zijn er in Brabant ook organisaties die

scholen op de bejegening van mensen met een handicap zoals MEE en Sportservice Noord-Brabant.

'Daarnaast is het ook per vereniging verschillend. Wanneer een activiteit 'draait op één vader' dan stopt alles wanneer deze weg gaat. Maar ook verenigingen die het in hun beleid dragen en daar staat het wel. Zo wordt de kennis dus intern doorgegeven'. (verstandelijke beperking)

De deskundigen geven een aantal aandachtspunten aan voor scholing:

- Het is belangrijk om bij een goede begeleider of trainer meteen een assistent te zetten, zodat die ook de kennis overgedragen krijgt.
- Er is niet altijd behoefte aan scholingen binnen de vereniging, dit geldt vooral voor begeleiders van mensen met een verstandelijke beperking. Dat wat ze moeten doen, dat kunnen ze. Men doet het met plezier en wil liever niet verder professionaliseren.
- Ook nieuwe initiatieven als de inzet van mediakaarten tijdens de les kunnen een oplossing zijn voor kader dat nog niet volledig vertrouwd is met de doelgroep en nog scholing of begeleiding nodig heeft. Deze kaarten maken de lesstof visueel en geven een goed handvat voor specifieke handicaps.

Scholingsmogelijkheden worden aangeboden door Gehandicaptensport Nederland, MEE (doelgroep technisch), sportbonden, ALO, CIOS (sporttechnisch en bewegingsagogisch). Het is wel belangrijk dat deze scholingen nog beter op elkaar worden afgestemd, dat er bijvoorbeeld afstemming komt tussen sport en onderwijs.

5.1.6 Toegankelijkheid aanbod

De toegankelijkheid van het aanbod heeft een aantal aspecten: de toegankelijkheid van informatie, de fysieke toegankelijkheid en de sociale toegankelijkheid.

Toegankelijkheid van informatie

Er is in de provincie geen centraal punt waar mensen de gewenste informatie kunnen halen. In het algemeen zijn er veel organisaties die zich bezighouden met informatievoorziening over leven en sporten met een beperking en dat leidt tot versnippering. Instanties weten zelf niet goed wie waarmee bezig is en de doelgroep weet niet goed welke instantie wat doet.

'Zelfs MEE heeft niet alles inzichtelijk'. (lichamelijke beperking)

Het invullen van de hulpvraag kan soms ook moeilijk zijn. Laat staan dat iemand zelf de weg kan vinden. Er is dus duidelijk centrale coördinatie op de informatievoorziening nodig. Een goed voorbeeld hiervan is de aanpak in de regio Midden-Brabant waar Sportpunt Tilburg het eerste aanspreekpunt is voor mensen met een beperking.

Sporters met een verstandelijke beperking hebben andere knelpunten. Sommige mensen kunnen niet lezen en zijn in hun communicatie afhankelijk van begeleiders of ouders. In zorginstellingen bepalen de begeleiders vaak of informatie relevant is voor de doelgroep of niet. Het is dan ook een groot verschil wanneer een begeleider sportminded is. Begeleiders zijn altijd op zoek naar externe activiteiten en willen weten hoe ze een cliënt hierin kunnen begeleiden.

Er zijn websites specifiek voor mensen met een bepaalde stoornis, zoals www.autilook.nl voor mensen met een stoornis in het autistisch spectrum. Het is belangrijk dat websites geoptimaliseerd worden naar de behoeften en specifieke eisen van de gebruiker.

'Een pluspunt is de Sportenbeweegwijzer.nl, compliment!' (verstandelijke beperking)

Fysieke toegankelijkheid

De fysieke afstanden zijn voor gehandicapten vaak het probleem, want vele zijn afhankelijk van derden om ergens te komen. De meeste sporten direct na school of in het begin van de avond vanaf 18.00 uur. Voor iemand die afhankelijk is van vervoer betekent een sportmoment dat niet aansluit op school of werk, een extra rit die geregeld (en betaald) moet worden.

'Zou alles dichtbij zijn, dan is alles beter te organiseren' (lichamelijke beperking)

De fysieke toegankelijkheid van (sport)accommodaties laat ook te wensen over. Dit is vooral een knelpunt voor mensen met een lichamelijke beperking. Voor mensen met een verstandelijke beperking is fysieke toegankelijkheid van accommodaties nauwelijks een issue te noemen. Dit is uiteraard anders wanneer men een meervoudige handicap heeft en de lichamelijke handicap een belemmering is.

Sociale toegankelijkheid

De sociale toegankelijkheid is ook lastig. Een groep sporters zou makkelijk ondergebracht moeten kunnen worden bij een reguliere vereniging, zonder dat zij zich apart voelen. Er blijkt echter nog wel eens een behoorlijke angst voor de doelgroep, zowel bij bestuur als bij leden. Dit is echter ook bestuursafhankelijk, het ene bestuur ziet het als een kans, het andere als een bedreiging. In de praktijk blijkt dat mensen met een fysieke beperking (praktische problemen) makkelijker zijn onder te brengen bij een vereniging dan mensen met een verstandelijke beperking.

'Zolang ze het snappen mogen ze komen', is een vaak gehoorde uitspraak' (lichamelijke beperking)

De rol van een sportcoach, die mensen begeleidt naar de sportactiviteit, is hierbij ook belangrijk. Er zijn programma's voor mensen met een verstandelijke beperking die al veel sociale drempels weghalen, zoals 'Zo kan het ook' en 'Special Heroes'.

'Het is maatwerk!' (verstandelijke beperking)

5.1.7 Kansen voor talentontwikkeling

De deskundigen zien zeker kansen voor talentontwikkeling, maar of dit voldoet is lastig inschatten. De behoeften van de mensen is niet duidelijk (bekend) genoeg. De doelgroep (of ouders van de doelgroep) denkt niet snel aan de mogelijkheid van topsport. Vaak is een begeleider of een trainer de eerste die aangeeft dat een sporter ergens talent voor heeft. Signaleren door de begeleiders alleen is onvoldoende, rolmodellen zijn nodig om ook de sporters (en hun ouders zelf) bewust te maken van de mogelijkheid topsport te kunnen bedrijven. Mensen met een beperking moeten ook het besef hebben dat zij (op een hoog niveau) aan sport kunnen doen. Aan talentscouting wordt ook nog niet veel gedaan.

De verwachting is dat de Paralympics in 2012 een impuls gaan geven aan gehandicaptensport. NOC*NSF biedt daarnaast mogelijkheden om mensen met een verstandelijke beperking op hoog niveau te laten sporten binnen bijvoorbeeld atletiek, voetbal en zwemmen. Hiervoor moeten ze wel echt een talent zijn in de paar regio's waar gescout wordt. Vanuit Special Olympics wordt er wel heel bewust gescout. De coaches hebben daarbij ook verstand van de aandoening.

5.1.8 Bekendheid Sport- en Beweegwijzer

De Sport- en Beweegwijzer (www.sportenbeweegwijzer.nl) is nog lang niet overal bekend als hét informatiepunt in Brabant voor sporters met een beperking. De algemene beschikbaarheid van informatie wordt nu als erg versnipperd gezien. Het is dus van belang dat de Sport- en Beweegwijzer verder wordt ontwikkeld. Bij de doelgroep mensen met een verstandelijke beperking is de website nauwelijks bekend, maar bij het netwerk wel. Dit kan overigens wel beter.

5.2 Randvoorwaarden sportdeelname

Om deel te kunnen nemen aan sport- en bewegingsactiviteiten moet een aantal randvoorwaarden zijn ingevuld. Met de deskundigen is gesproken over de stand van zaken in Brabant ten aanzien van de belangrijkste randvoorwaarden.

5.2.1 Vervoer

Vervoer naar sportactiviteiten is nog altijd een knelpunt. Kinderen met een lichamelijke beperking zijn altijd afhankelijk van hun ouders om op de plek van bestemming te komen. Voor volwassen sporters met een beperking is dit minder problematisch, maar nog altijd een groot probleem ten opzichte van de reguliere sporters. Mensen zijn altijd afhankelijk van vervoer dat geregeld moet worden door anderen en taxidiensten werken hierbij ook niet altijd praktisch. Een groot knelpunt is dat vanuit werk, school of dagbesteding vaak geen aansluitende rit georganiseerd kan worden naar de sportlocatie en daarna weer terug naar huis. Dit zorgt voor extra 'reismomenten' met in- en uitstappen, wat veel extra tijd kost. Vervoer naar sportactiviteiten betekent ook vaak vervoer over een langere afstand, omdat het sportaanbod meer verspreid is. Voor verstandelijk gehandicapten is vervoer ook heel moeilijk en eigenlijk onbetaalbaar.

5.2.2 Aangepast materiaal

Er is voor mensen met een lichamelijke beperking wel vaak aangepast materiaal nodig, maar dit is niet altijd een struikelblok voor mensen om te gaan sporten. Er zijn vaak twee soorten materiaal nodig: materiaal om te kunnen sporten (zoals een sportrolstoel) en aangepast klein sport- en spel materiaal (bijvoorbeeld zachtere ballen). Het klein materiaal wordt vaak gesubsidieerd vanuit fondsen. Het InnoSportLab in Eindhoven kan een rol spelen bij de ontwikkeling van specifieke aanpassingen aan materialen om toch te kunnen sporten.

Voor mensen met een verstandelijke beperking is over het algemeen gewoon het reguliere materiaal nodig dat wordt gebruikt om de sport te kunnen beoefenen. Wel wordt vaak de (les)methodiek aangepast. Voor meervoudig (ook lichamelijk) beperkten is juist wel aangepast materiaal nodig.

5.2.3 Aangepaste accommodatie

Bij het bouwen van nieuwe accommodaties wordt steeds vaker aandacht besteed aan de toegankelijkheid, maar voor aanpassingen worden niet altijd de juiste keuzen gemaakt. Zelfs bij schoolgebouwen specifiek voor de doelgroep worden niet automatisch alle benodigde aanpassingen meegenomen. Daardoor is het praktisch niet altijd makkelijk om te sporten. Dit werpt echter niet een zodanige drempel op dat mensen niet gaan sporten. Voor verstandelijk gehandicapten is fysieke toegankelijkheid van accommodaties veel minder een probleem.

5.2.4 Financiën

Het onderwerp financiën is besproken vanuit het gezichtsveld van de sporter maar ook vanuit de vereniging.

Voor de sporter

Gezien de economische situatie heeft iedereen steeds minder te besteden. Maar de beschikbare hoeveelheid financiën bepaalt voor een deel wel de keuze van een individu voor een sport. Vaak beschikken sporters met een beperking over onvoldoende informatie of kennis op welke manier zij een extra bijdrage zouden kunnen krijgen. Dit zorgt ervoor dat de keuze voor een tak van sport niet altijd op heldere gronden wordt gemaakt.

'... maar een financieel probleem is niet specifiek voor de verstandelijk beperkten, gebrek aan geld komt ook in het reguliere circuit voor. Het is een algemeen probleem dat op elk niveau voor kan komen'. (verstandelijke beperking)

De financiële situatie is wel een beperking. De oudere mensen met een verstandelijke beperking hebben vaak nog wel een reserve opgebouwd, maar jongeren hebben die buffer niet en moeten keuzen maken. Sportkleding, contributie en vervoer zijn de voornaamste kostenposten.

'Ik denk dat het meevalt. (.....) Financiën geven minder zorgen dan bemensing'. (verstandelijke beperking)

Wanneer aangepast materiaal nodig is zoals een sportrolstoel, maakt dit het sporten vaak wel duurder. Zomaar even een paar schoenen aanschaffen kan een forse investering zijn voor sommige mensen. Het standpunt van de deskundigen is dat de sporter die wil maar echt niet kan, moet worden geholpen. In andere gevallen en bij de keuze voor het beoefenen van meerdere sporten, moeten sporters met een handicap gewoon dezelfde keuzen maken als valide sporters. Voor kinderen biedt het Jeugdsportfonds een bepaald bedrag voor lidmaatschap en daarnaast is de aanschaf van kleding en materiaal mogelijk.

Voor de vereniging

Een sportvereniging maakt extra kosten om mensen met een beperking te laten sporten. Er is gespecialiseerd kader nodig, de groepen zijn kleiner, waardoor ze relatief duur zijn. Een grotere vereniging kan die kosten makkelijker spreiden onder de leden, waarmee zij vanuit het solidariteitsprincipe deels 'maatschappelijk verantwoord' onderneemt. Mensen met een beperking betalen hun sportlidmaatschap vaak uit het Persoons Gebonden Budget (PGB). Wanneer hier op bezuinigd gaat worden, zullen veel mensen waarschijnlijk alleen nog maar kiezen voor laagdrempelige sporten zoals wandelen. Hierdoor kan het aantal gehandicapte sporters terug lopen. Dit maakt het voor een vereniging nog moeilijker om het aanbod in stand te houden. Maar: De deskundigen geven aan dat als de wens er is, het goed komt voor wat betreft financiën. Verenigingen en sporters moeten zelf inventief en actief zijn om fondsen en materialen te vinden.

5.2.5 Tot slot

Aan de deskundigen is gevraagd welk percentage mensen zal sporten of niet zal sporten als aan alle hierboven genoemde randvoorwaarden is voldaan. Zij geven aan dat zij verwachten dat mensen zich dan waarschijnlijk minder beperkt voelen en dat zij meer gaan sporten. De verwachting is dat het sportdeelnamepercentage dan vergelijkbaar is met validen. Maar dit is wel koffiedik kijken. Wanneer aan alle voorwaarden is voldaan, zal de sportdeelname in waarschijnlijk wel verhoogd zijn.

Redenen waarom dat laatste deel dan nog steeds niet zou sporten, liggen op het vlak van gebrek aan behoefte van de persoon zelf, minder affiniteit, enz. Kortom: vergelijkbaar met valide mensen die niet sporten.

5.3 Borging

Wanneer gehandicapten eenmaal aan het sporten zijn en verenigingen of organisaties gehandicapte sporters hebben opgenomen, is het van belang dat dit ook in de toekomst mogelijk blijft. Kortom het is belangrijk dat dit goed wordt geborgd. Hoe zit het nu met de borging? Landelijk is borging van gehandicaptensport gerealiseerd door het sportaanbod volledig onder te brengen bij de betreffende sportbonden (bijvoorbeeld aangepast zwemmen is ondergebracht bij de Zwembond).

5.3.1 Borging aanbod in vereniging

Het is belangrijk dat bij het opzetten van (nieuw) aanbod vooraf wordt bepaald hoe het geborgd wordt. Veel sportaanbod voor gehandicapten wordt tegenwoordig vraaggericht opgezet en niet aanbodgericht. Aanbod bij verenigingen wordt zelden onder een impuls van buitenaf opgezet, maar vrijwel altijd als gevolg van het initiatief van de vereniging, omdat zij merkt dat er vraag naar is. Voor de sportvereniging is het noodzakelijk een structuur neer te zetten waardoor de continuïteit blijft gewaarborgd. Hiermee is de borging ook beter voorzien, zeker als het aanbod beleidsmatig is vastgelegd.

'Als het bestuur het aanbod draagt, dan komt het goed!' (verstandelijke beperking)

Atletiekvereniging Sprint in Breda kan in deze een voorbeeld zijn voor de overige (atletiek)verenigingen in Brabant. Bij de sterke verenigingen is meer kans op continuering, bij kleine takken van sport of een zwakkere vereniging zal de kans kleiner zijn.

5.3.2 Voldoende financiële middelen beschikbaar?

De deskundigen hebben gesproken over de vraag of er bij instellingen voldoende middelen zijn om te zorgen dat interne groepen blijven bestaan en er voldoende begeleiding naar externe sport(vereniging) bestaat. Zij hebben de indruk dat revalidatiecentra, Mytylscholen en MEE financieel moeite hebben om interne groepen te laten bestaan. Vanuit de zorginstellingen valt dit bijvoorbeeld niet meer onder de AWBZ, dus wordt men verwezen naar de WMO. Aangezien dit binnen elke gemeente anders wordt opgepakt, is het voor instellingen als bijvoorbeeld Dichterbij in Oost-Brabant lastig dit inzichtelijk te maken. Maar de algehele indruk is dat de financiële middelen teruglopen, waardoor de externe activiteiten wegvallen.

5.3.3 Doorstroom van aangepast naar regulier aanbod

Sporters met een beperking stromen nog niet vaak door naar regulier sportaanbod. Volgens de deskundigen is het ook de vraag of dit altijd wenselijk is. Uit praktische overwegingen zou een rolstoeler in zijn buurt bij een regulier aanbod moeten kunnen aansluiten, maar alleen als die vereniging er ook voor open staat.

Wat mensen met een verstandelijke beperking betreft is dit heel divers. De ene zorginstelling heeft subsidie aangevraagd om sportcoaches in te schakelen om de toeleiding naar het aanbod te stimuleren. Maar de inzet van sportcoaches is afhankelijk van het beleid van de gemeenten. Er zijn gehandicapte sporters die in een G-sport

instromen en uiteindelijk verder gaan in reguliere competities. Bij tot tevredenheid van alle partijen. Er zijn voldoende mogelijkheden als het individueel wordt bekeken. Maar de mogelijkheid is zeker ook sporttak afhankelijk. Met trainingen kunnen ze vaak meedoen, maar met wedstrijden staan ze vaak nog wel langs de kant.

Special Heroes heeft als doel om sporters van een intern aanbod naar een extern aanbod te laten doorstromen. De borging van sportactiviteiten intern is echter kansrijker.

5.3.4 Doorverwijsfunctie binnen regio

De doorverwijsfunctie binnen de regio kan zeker worden verbeterd, maar ook de borging van zo'n functie kan beter. Er is behoefte aan structurele coördinatie op alle losse initiatieven. Daar waar mensen met een verstandelijke beperking worden doorverwezen, gaat dit ook echt goed. Maar degene die de doorverwijzing financiert is wel bepalend voor de borging. Dit betekent dat de borging niet overal gegarandeerd is. Nu zijn er veel verschillende partners die doorverwijzen. Wat echter regelmatig gebeurt is dat de doorverwijsfunctie vervalt na een reorganisatie. De doorverwijsfunctie is dan niet meer geborgd.

Vanuit een regionaal sportloket worden door sportcoaches altijd minimaal drie verschillende sporten aangeboden. Mensen kunnen hier even over nadenken voordat ze een keuze maken. Uiteindelijk wordt vrijwel altijd een match gemaakt. Zo'n 75% komt niet uit bij het sportaanbod van de eerste interesse, maar vindt men wel een aanbod naar tevredenheid.

5.4 Conclusies

Uit de groepsgesprekken blijkt dat de aandacht en het begrip voor sporten en bewegen voor mensen met een beperking steeds groter worden. Met de deskundigen is gesproken over diverse onderwerpen verdeeld over de thema's huidig sportaanbod, randvoorwaarden sportdeelname en borging. Samengevat hebben zij het volgende beeld gegeven van gehandicaptensport in Brabant:

Huidig sportaanbod gehandicapten

- Er is meer aanbod voor mensen met een verstandelijke beperking dan voor mensen met een lichamelijke beperking. Dit aanbod is met name geconcentreerd in de grote steden en in plaatsen met een regiofunctie.
- De regionale bereikbaarheid van het aanbod kan beter. Het is belangrijk dat gemeenten in de regio met elkaar gaan samenwerken om de bereikbaarheid te verbeteren.
- Naast de normale trainingen zijn er te weinig aansprekende activiteiten en evenementen. Het is goed om extra lokale en regionale evenementen te organiseren in de toekomst. Wel blijft de begeleiding van de sporters bij deze evenementen een knelpunt.
- Met name de sporttechnische deskundigheid om mensen met een beperking te begeleiden kan worden verbeterd.
- Er zijn voldoende scholingsmogelijkheden voor kader bij sportbonden, maar nog steeds niet bij alle. Ook moeten deze beter op elkaar worden afgestemd.
- Wat toegankelijkheid van informatie betreft is er geen centraal punt waar alle gewenste informatie over sporten voor mensen met een beperking kan worden verkregen. Deze informatie is versnipperd over diverse organisaties.
- De fysieke toegankelijkheid van het sportaanbod is nog steeds een probleem voor veel sporters in verband met het vervoer. Ook de toegankelijkheid van (sport)accommodaties laat nog vaak te wensen over.
- Mensen met een beperking denken zelf niet snel aan het onderwerp topsport en talentontwikkeling. De behoefte hieraan is daarom ook niet duidelijk, terwijl er wel mogelijkheden voor zijn. Wat informatievoorziening over dit onderwerp betreft kan nog veel worden gewonnen.

Randvoorwaarden sportdeelname

- De bekende knelpunten wat betreft sportdeelname voor mensen met een beperking zijn volgens de deskundigen in Brabant hetzelfde als landelijk: vervoer blijft een knelpunt, aangepast materiaal ook voor zover het gaat om de duurdere materialen als een sportrolstoel en zeker financiën zijn en blijven een belangrijk knelpunt. Dit geldt ook voor mensen zonder beperking, maar de deskundigen zijn het er over eens dat een gehandicapte sporter die wil maar echt niet kan, moet worden geholpen. In de informatievoorziening (welke financiële mogelijkheden zijn er?) valt ook nog veel te bereiken.

Borging

- Landelijk is de organisatorische integratie voltooid door het aangepast sporten onder te brengen bij de reguliere sportbonden. Op verenigingsniveau is het van belang dat het sporten voor mensen met een beperking geborgd is in het verenigingsbeleid. Er is in Brabant een aantal verenigingen dat dit goed voor elkaar heeft en een voorbeeld kan zijn voor andere verenigingen.
- De doorstroming van sporters met een beperking van het G-aanbod naar het reguliere sportaanbod is niet erg groot, maar dit is ook niet altijd wenselijk.
- De doorverwijzing binnen de regio's in Brabant kan worden verbeterd. Helaas komt de doorverwijsfunctie binnen gemeenten steeds vaker te vervallen, in verband met

bezuinigingen. Voor mensen met een beperking is het echter van belang dat zij begeleid worden naar een geschikt sport- of beweegaanbod.

5.5 Tot slot

De deskundigen geven aan dat het voor de toekomst van gehandicaptensport in Brabant belangrijk is te zorgen voor een goede informatievoorziening. Wanneer er een betere afstemming is tussen diverse betrokken partijen (gemeenten, instellingen enz.) kan er gezamenlijk meer worden bereikt. Daarnaast hebben twee zaken prioriteit: zorgen voor voldoende deskundig technisch kader en het oplossen van de vervoersproblemen.

Tot slot hebben zij een aantal tips voor de toekomst gegeven:

- Het verder ontwikkelen van de Sport- en Bewegwijzer moet bovenaan de actielijst komen. Hierbij is aandacht voor het specifiek beschrijven van de doelgroep waarvoor de activiteit is bedoeld van belang.
- Het is zeer van belang dat er meer wordt samengewerkt op regionaal niveau.
- Scholing van combinatiefunctionarissen en buurtsportcoaches op gebied van sporten voor mensen met een beperking is op korte termijn van belang. Het is belangrijk dat zij ook kennis krijgen over deze doelgroep. Zij kunnen wellicht ook een rol spelen bij het scouten en/of begeleiden van talenten.
- Het is belangrijk en ook erg praktisch om de doelgroep te betrekken bij het bepalen van de diverse onderdelen van het beleid op gebied van gehandicaptensport. Niet over de mensen met een beperking praten, maar samen met. Zij kunnen zelf het beste aangeven wat ze nodig hebben. Bijvoorbeeld bij het bepalen op welke manier een website het beste op hun beperking kan worden aangepast. Drempelvrij.nl is een voorbeeld van een website die bepaalt of een website toegankelijk is.

Bijlage 1 - Deelnemers groepsgesprekken

Groepsgesprek Topsportdeskundigen

28 augustus 2012

- Mark Meijer: CTO Eindhoven
- Sandra Temmerman: CTO Eindhoven/Olympisch Netwerk Brabant
- Hans Verkammen: Gemeente 's-Hertogenbosch
- Jorlan van Riel: Stichting Flik-Flak
- André Hoogink: Atletiek Unie
- Herman Kruis: Johan Cruyff College/Deltalent West-Brabant
- Wim Koch: TU Eindhoven
- Jos Kuipers: Olympisch Netwerk Brabant

- Manon Doesborgh: Gespreksleider, Olympisch Netwerk Brabant
- Lieke Diender: Verslaglegging, Olympisch Netwerk Brabant

Groepsgesprek Talenten

29 oktober 2012

- Agmaja Kolman: roeien
- Ruben Romp: hippische sport
- Andrea Kneppers: zwemmen
- Frederique Derkx: hockey
- Jesper Arts: atletiek

- Jos Kuipers: Gespreksleider, Olympisch Netwerk Brabant
- Lonneke Valk: Verslaglegging, Olympisch Netwerk Brabant

Groepsgesprek Lichamelijk Gehandicapten

11 september 2012

- Mieke Couwenberg: Consulent aangepast sporten van de gemeente Tilburg en coördinator regionale samenwerking aangepast sporten
- Jan Blom: Vicevoorzitter van AV Sprint in Breda, twintig jaar werkzaam geweest binnen het onderwijs
- Ubavka Jovanoska: Docent aangepast sporten en regionaal projectleider Special Heroes met expertise op het gebied van auditief beperkten
- Rian Tichelaar: Consulent en coördinator Gehandicaptensport Brabant

- Frank Theys: Gespreksleider, Sportservice Noord-Brabant
- Hanneke Hilferink: Verslaglegging, Sportservice Noord-Brabant

Groepsgesprek Verstandelijk Gehandicapten

17 september 2012

- Maria van de Weijer: Consulente MEE Zuid-Oost Brabant, regio Helmond
- Ton de Jong: Voorzitter Sportclub Oss, een sportclub met 6 verschillende sporten uitsluitend voor mensen met een verstandelijke beperking
- Mia Ewalds: Coördinator aangepast sporten van stichting Dichterbij.
- Natasha Bruers: Sportdirecteur Special Olympics
- Tom Wollenberg: Regionaal projectleider Special Heroes
- Gijs Franken: Sporter met autisme
- Rian Tichelaar: Consulente en coördinator gehandicaptensport Brabant

- Frank Theys: Gespreksleider, Sportservice Noord-Brabant
- Hanneke Hilferink: Verslaglegging, Sportservice Noord-Brabant

Bijlage 2 - Overzicht tevredenheid topsport

Tevredenheid combinatie sport en onderwijs

+	--
<ul style="list-style-type: none"> • Groot (groeiend) onderwijsnetwerk en hoge bereidwilligheid van de onderwijsinstellingen in Brabant • Concentratie in regio 's-Hertogenbosch, Tilburg en Eindhoven • Kwaliteit: LOOT-faciliteiten zijn steeds beter afgestemd op combi sport & onderwijs • Kwantiteit: zorgt voor mogelijkheden dicht bij huis 	<ul style="list-style-type: none"> • Gemis aan hoger onderwijs in regio 's-Hertogenbosch • Scholen 'te' gesloten, conservatief denken • Te weinig vergaande maatregelen mogelijk (wet- en regelgeving ontbreekt) • Kloof tussen bestuurlijk draagvlak en slagkracht op de vloer • Gebrek aan preventieve oplossingsgerichtheid • Talenten ervaren te hoge organisatiedruk op school om het allemaal geregeld te krijgen • Er is veel verschil tussen verschillende faculteiten onderling binnen een onderwijsinstantie. De een is topsportvriendelijker dan de andere. • Beperkte studierichtingen: Slechts handjevol opleidingsrichtingen mogelijk in hoger onderwijs die combi sport en studie wel mogelijk maken • Te weinige 'vrije' hersteltijd • HBO minder medewerking • Verplichte dingen op school • Geen specifieke opleiding met een topsportklas • Combinatie topsportprogramma en het volgen van een stage is lastig!

Tevredenheid sport & ondersteuningsaanbod in randvoorwaardelijke sfeer

+	--
<ul style="list-style-type: none"> • Op veel fronten ondersteuningsmogelijkheden • Er is veel geïnvesteerd in ondersteuning spelers bediend op vraag (effecten nog onduidelijk) • Breed aanbod, groot netwerk • Breedte van de kolom met betrekking tot topsport ondersteuningsmogelijkheden • Positief ONB-loketten op meerdere plekken in Brabant; sporters stappen makkelijker binnen, drempel is verlaagd • Kwaliteitsimpuls via CTO's 	<ul style="list-style-type: none"> • Wildgroei diverse aanbieders/initiatieven, versnippering topsportinfrastructuur • Aandacht voor kwantiteit (wat?) kwaliteit (hoe?) van de ondersteuningsmogelijkheden • Kwaliteitsbewaking • Het is nog zoeken naar wat er nodig is en hoe de middelen ingezet moeten worden: 'soms overkill' • Te weinig bekendheid met de mogelijkheden • Huisvesting problematiek • Financiële ondersteuning talenten

Tevredenheid topsportinfrastructuur (keten vereniging-RTC-CTO)

+	--
<ul style="list-style-type: none">• Groot aantal verenigingen in Brabant• Aanbod om door te stromen is aanwezig• Komst van CTO• Aandacht binnen verschillende partijen (NOC*NSF/provincies/bonden/lokale partijen) voor RTC's!	<ul style="list-style-type: none">• Keten is nog niet aangesloten (Vereniging – RTC – CTO)• Te weinig RTC's in Brabant en bonden in CTO• Wildgroei aan de onderkant• Angst talenten op te geven voor selectiebijeenkomsten• 'Wildgroei' van aanbieders door ontbreken van regie van 'bovenaf'• Groot gat tussen verenigingsleven en topsport!• Gat RTC invulling → €• Te veel verschillende instanties (Ook binnen CTO)• Doorstroming is afhankelijk van soort sport• Niet alle sporten hebben een breed opleidingsnetwerk als talent moet je dan grote afstanden afleggen

Tevredenheid Technisch Kader

+	--
<ul style="list-style-type: none">• Topsportniveau in Brabant goed in vele sporten• Er zijn een aantal toppers (trainers en coaches)• Veel potentie vanuit verenigingen• Door inrichting CTO's, NTC's en RTC's komt er meer kwalitatief technisch kader op full-time basis.• Beschikbaarheid combinatiefunctionarissen	<ul style="list-style-type: none">• Te laag niveau voor de absolute top• Totaal aantal trainers/coaches veel te laag niveau• Status van technisch kader• Te weinig mogelijkheden voor professioneel kader (Baangarantie!!)• Geen landelijke opleidingen met betrekking tot topcoaches → gat in opleiding• Intervisie moet en kan beter van elkaar leren• Trainers zijn niet snel bereid kennis te delen vanwege concurrentie• Nog te weinig technische ondersteuning door middel van elektronica

